

Konvencija za zaštitu morskog ekosistema i obalnih područja Mediterana (Barcelonska konvencija)

(„Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ - MU broj 26/98)

Najznačajniji međunarodni instrument zaštite i očuvanja Sredozemnog mora je Konvencija o zaštiti Sredozemnog mora potpisana u Barceloni 16.02. 1976.g na Konferenciji predstavnika vlada zemalja Sredozemlja, a stupila je na snagu dvije godine kasnije tj. 1978. g. i protokoli te Konvencije doneseni u razdoblju od 29 godina od 1979- 2008 godine. **Barcelonska konvencija predstavlja pravni okvir za rad MAP-a, a do danas je upotpunjena sa sedam specifičnih protokola.** Područje primjene Barcelonske konvencije ne obuhvata unutrašnje morske vode država potpisnica sporazuma. Barcelonska konvencija je konvencija o spriječavanju zagađenja morskog okoliša i obale na području Sredozemnog mora. 16 zemalja Sredozemlja i Evropske zajednice potpisale su „ Barcelonsku konvenciju za zaštitu Sredozemnog mora „ **koja je 1995 godine dopunjena i izmijenjena u Konvenciju o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja.** Konvencija danas broji 21 ugovorne strane, sve zemlje s obalom na Sredozemlju. Bosna i Hercegovina je postala članica MAP-a i pristupila Barcelonskoj Konvenciji 1993.god., na osmom sastanku zemalja potpisnica Barcelonske konvencije održanog u Antaliji, Turska. Konvencijom se potpisnice obavezuju da će “preduzimati sve odgovarajuće mjere za sprječavanje, smanjenje i suzbijanje zagađenja i zaštitu morskog okoliša”. BiH je od ex-Yugoslavije sukcesijom **preuzela** potpisanu Barcelonsku konvenciju (“Službeni glasnik BiH” br. 26/98) koja je stupila na snagu 12.02.1978 zajedno sa njena **četiri protokola.** Radi se o sledećim protokolima:

-Protokol o zaštiti i uklanjanju zagađenja Mediteranskog mora sa potopljenih brodova i aviona, Barcelona, 16.02.1976. (stupio na snagu: 12.02. 1978.)

-Protokol o saradnji u borbi protiv zagađivanja Mediteranskog mora naftom i drugim štetnim materijama u hitnim slučajevima, Barcelona, 16.02.1976. (stupio na snagu: 12.02.1978.)

-Protokol o zaštiti Mediteranskog mora od zagađivanja sa kopna (LBS), Atena, 17.05.1980. (stupio na snagu: 17.06.1983.)

-Protokol o posebno zaštićenim područjima i biodiverzitetu Mediterana (SPA), Ženeva, 03.04.1982. (stupio na snagu: 23.03.1986.)

U ovom trenutku je usvajanje amandmana na Barcelonsku konvenciju (iz 1995.) i LBS protokola (iz 1996.), kao i usvajanje novog SPA protokola (iz 1995.) je u procesu.

Protokoli Barcelonske konvencije su:

Dumping Protocol - Protokol o spriječavanju i uklanjanju zagađenja Sredozemnog mora potapanjem otpadnih i drugih tvari s brodova i aviona ili spaljivanjem na moru (1976., dopunjen i izmijenjen 1995.)

Emergency Protocol - Protokol o saradnji u spriječavanju zagađenja sa brodova i, u slučajevima opasnosti, u suzbijanju zagađenja Sredozemnog mora (1976., zamijenjen novim 2002. g.)

LBS Protocol - Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja iz izvora i djelatnosti na kopnu (1980., dopunjen 1996.)

SPA i Biodiversity Protocol - Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti u Sredozemlju (1982., zamijenjen novim 1995.)

Offshore Protocol - Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja usljed istraživanja i iskorištavanja epikontinentskog pojasa, morskog dna i morskog podzemlja (1994.)

Hazardous Wastes Protocol - Protokol o sprječavanju zagađenja Sredozemnog mora prekograničnim prevozom opasnog otpada i njegovim odlaganjem (1996.)

ICZM Protocol - Protokol o integrisanom upravljanju obalskim područjem Sredozemlja (2008.)

Protokoli uz Konvenciju za zaštitu morskog ekosistema i obalnih područja Mediterana:

Dumping protokol - Protokol o sprječavanju i uklanjanju zagađenja Sredozemnog mora potapanjem otpadnih i drugih tvari s brodova i aviona ili spaljivanjem na moru

Protokol o sprečavanju zagađenja Sredozemnog mora potapanjem otpadnih i drugih tvari s brodova i aviona poznat kao Dumping protokol, usvojen je zajedno s Barcelonskom konvencijom 16. februara 1976. **Stupio je na snagu 12. februara, 1978.** Države su ga donijele imajući u vidu opšteprihvaćeni međunarodni instrument kojim se reguliše potapanje, a to je Londonska konvencija iz 1972. godine, sprečavanju zagađenja potapanjem otpadaka i drugih tvari. Stoga se u Protokol i unose tzv. popisi zagađivača (crni i sivi). Međutim, popis je ipak opširniji i strožiji u odnosu na Londonsku konvenciju. Na konferenciji sredozemnih država u Barseloni 10. juna 1995. Protokol je izmijenjen i dopunjen, i njegov naziv sada glasi *Protokol o sprečavanju i uklanjanju zagađenja Sredozemnog mora potapanjem otpadnih i drugih tvari s brodova i iz aviona ili spaljivanjem na moru*. Izmijenjen i dopunjen Protokol još nije stupio na snagu. **Novi izvori zagađenja dodani su čl. 3. t. 3. kao nova stavka (c): svako namjerno odlaganje, odnosno pohranjivanje i zakopavanje otpada ili drugih tvari na morsko dno ili u morsko podzemlje s brodova ili iz aviona, a i spaljivanje na moru znači namjerno spaljenje otpada ili drugih tvari u području Sredozemnog mora, s ciljem njihova toplinskoga uništavanja te ne uključuje djelatnosti koje prate normalan rad brodova i aviona.** Svih sedam obalskih država članica EU stranke su Protokola iz 1976., a izmijenjenog i dopunjenog Protokola iz 1995. sve osim Grčke.

2. *Emergency Protocol* - Protokol o saradnji u sprječavanju zagađenja sa brodova i, u slučajevima opasnosti, u suzbijanju zagađivanja Sredozemnog mora (1976., zamijenjen novim 2002. g.)

Uz Barcelonsku konvenciju usvojen je (16. februara 1976.) i Protokol o saradnji u borbi protiv zagađivanja Sredozemnog mora naftom i drugim štetnim tvarima u slučaju nezgode. Na snazi je od 12. februara 1978. Ne odnosi se samo na opasnosti koje su posljedica nesreće na moru ili aktivnosti vezanih sa takvom nezgodom, već na svaku ozbiljnu opasnost ili, što je izuzetno važno, ugrožavanje morskog okoliša, obale ili srodnih interesa jedne ili više država zbog prisutnosti velikih količina nafte ili drugih štetnih tvari kao posljedice nezgode ili nagomilavanja manjih ispuštenih količina koje zagađuju ili prijete da zagade more u području definisanom Barcelonskom konvencijom (čl.1.).

Svih sedam obalnih država članica EU potpisale su i ratifikovale Protokol iz 1976.

Ovaj protokol zamijenjen je novim koji se zove:

Protokol o saradnji u sprečavanju onečišćavanja s brodova i u slučajevima opasnosti, u suzbijanju zagađivanja Sredozemnog mora koji je stupio na snagu 17. marta 2004.

Obzirom da je za sprečavanje zagađenja sa brodova i reagovanje na iznenadna zagađenja, neovisno o njihovom uzroku, neophodna saradnja svih obalskih država Sredozemnog mora, u Valletti na Malti 25. januara 2002. donesen je novi Protokol, *Protokol o saradnji u sprečavanju zagađivanja sa brodova i, u slučajevima opasnosti, u suzbijanju zagađivanja Sredozemnog mora koji je stupio na snagu 17. marta 2004.* Iznenadno zagađenje je događaj (ili niz događaja istog porijekla) koji izaziva ili može izazvati ispuštanje nafte i/ili opasnih i štetnih tvari i koji predstavlja ili može predstavljati opasnost za morski okoliš ili obalu, ili s tim povezane interese jedne ili više država... I u ovoj su definiciji i štetni događaj kao i sama mogućnost uzrokovanja štetnog događaja razlog za djelovanje i saradnju država. Protokol je potpisalo svih sedam obalskih država članica EU, a ratificirale Francuska, Malta i Slovenija.

3. LBS Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja iz izvora i djelatnosti na kopnu (1980., dopunjen 1996.)

Jedan od najvažnijih izvora zagađenja na Sredozemlju su zagađivači kopnenog porijekla doneseni u more rijekama, vodenim putevima i kroz atmosferu. I dok je Barcelonska konvencija s dva protokola prolazila proces ratifikacije pripreman je *Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja s kopna (tzv. Atenski protokol)*. Usvojen je 17. maja 1980. **Stupio je na snagu 17. juna 1983.** Područje primjene ovog Protokola za razliku od Barcelonske konvencije uključuje i unutrašnje morske vode, zatim rijeke, do onih mjesta na kojima je za niskog vodostaja mora i niskog vodostaja rijeke visok porast saliniteta, te močvare sa slanom vodom koje su u vezi s morem. Umjetni off-shore objekti, koji ne služe istraživanju ili iskorištavanju prirodnih bogatstava epikontinentalnog pojasa države stranke Protokola, a pod njenom su nadležnošću, I takođe podliježu primjeni Protokola. Šesnaest godina poslije, 7. marta 1996. u Sirakuzi, Protokol je izmijenjen i dopunjen, a njegov naziv sada glasi *Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja iz izvora i djelatnosti na kopnu*. **Izmjene i dopune četvrte stavke preambule Protokola iz 1980. sadrže jasniju i precizniju formulaciju vrste zagađenja. Umjesto formulacije onečišćenje s kopna... stoji "onečišćenje iz izvora i djelatnosti na kopnu (koje predstavljaju opasnost za morski okoliš, žive resurse i čovjekovo zdravlje)".** Sredozemne države su posebno uzele u obzir Globalni program djelovanja za zaštitu morskog okoliša od djelatnosti s kopna koji je usvojen 3. novembra 1995. u Washingtonu. Protokol iz 1980. i dopune i izmjene iz 1996. vezuju svih sedam obalskih država članica EU. Cilj ovog Protokola je podsticanje saradnje stranaka za zaštitu Sredozemnog mora te zaštita okoliša mora, obale i ostrva kroz smanjenje, suzbijanje i uklanjanje ispuštanja opasnih i štetnih tvari iz izvora i djelatnosti na kopnu. Stranke Protokola obvezati će se na preduzimanje potrebnih mjera i aktivnosti u svrhu ispunjenja navedenih ciljeva dajući prednost postepenom ukidanju unošenja tvari koje su toksične, postojeane i sklone biološkom akumuliranju. Potvrđivanjem ovog Protokola otvara se saradnja u promociji dostignuća i razmjene iskustva u zaštiti morskog okoliša između ugovornih stranaka i mogućnost dobivanja finansijske podrške.

4. SPA i Biodiversity Protocol - Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti u Sredozemlju (1982., zamijenjen novim 1995.)

Sredozemno more je poznato po raznovrsnosti i jedinstvenosti flore, faune i ekosistema, a činjenica je, s druge strane da postoji opasnost od znatnog smanjenja ili gubitka biološke raznovrsnosti. Sredozemne su države, svjesne činjenice da se ne mogu i ne smiju odlagati mjere u cilju izbjegavanja ili smanjivanja takve opasnosti, na konferenciji u Barceloni (održanoj 9. i 10. lipnja 1995.) 10. juna 1995. usvojile novi protokol, *Protokol o posebno zaštićenim područjima i*

biološkoj raznovrsnosti u Sredozemlju. Na snazi je od 12. decembra 1999. Prema čl. 1.b) biološka raznovrsnost označava različitost među živim organizmima iz svih izvora uključujući, inter alia, kopnene, morske i druge vodene ekosisteme i ekološke komplekse čiji su oni dio, uključujući raznovrsnost unutar vrsta, između vrsta i ekosistema. Prema čl. 2. t.1. Protokol se osim na područje Sredozemnog mora kako je određeno u čl. 1. Barcelonske konvencije primjenjuje na morsko dno i morsko podzemlje, vode, morsko dno i njegovo podzemlje koje se nalaze unutar polazne crte od koje se mjeri širina teritorijalnog mora, i koja se, kad je riječ o vodenim tokovima, prostire do granica slatkih voda, ali i na kopnena obalska područja koja će same stranke odrediti uključujući i močvarna područja. Osim Slovenije, ostale obalske države članice EU su potpisale Protokol, a sve osim Grčke ratificirale.

Tekst Konvencije i njenih Protokola dostupan je na: <http://www.unepmap.org>

Fokal point za BiH: Univerzitet u Sarajevu, Građevinski fakultet – Institut za hidrotehniku, Sarajevo, kontakt osoba: Tarik Kupusović, direktor instituta; adresa: Stjepana Tomića 1, Sarajevo; tel: 033/212-466; E-mail: heis@heis.com.ba